

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2021

DRAMATIESE KUNSTE

NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur

120 punte

Hierdie nasienriglyne is voorberei vir gebruik deur eksaminatore en subeksaminatore, wat 'n standaardisasievergadering moet bywoon ten einde te verseker dat die riglyne konsekwent geïnterpreteer en toegepas word gedurende die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal nie enige gesprek of korrespondensie oor enige nasienriglyne voer nie. Daar word besef dat daar verskillende sienings oor sekere sake van beklemtoning of besonderhede in die riglyne kan wees. Daar word ook besef dat sonder die voordeel van die bywoning van 'n standaardisasievergadering, daar verskillende interpretasies van die toepassing van die nasienriglyne kan wees.

AFDELING A 20e-EEUSE TEATERBEWEGINGS – ABSURDE TEATER**VRAAG 1 OPSTELVRAAG**

Hierdie vraag ondersoek hoe die wêreldbeskouing van die dramaturg deur middel van die drama uitgebeeld word. 'n Deeglike begrip van hoe die algemene sosio-politieke konteks en die persoonlike agtergrond van die dramaturg die skryf van die drama beïnvloed het, word vereis. Kandidate moet ook aandui hoe die karakters in die drama die dramaturg se beskouing onthul en hoe die toneelskikking hulle persepsie van die wêreld aan die lig bring.

Die opstel moet globaal op meriete nagesien word, maar kandidate moet al drie die kolpunte onder die loep neem. Dit is baie waarskynlik dat die dramaturge se oogmerke in die kandidate se besprekings geïntegreer sal wees.

SOSIO-POLITIEKE KONTEKS**ALGEMEEN:**

- Die twee wêreldoorloë in die 20e eeu het twyfel laat ontstaan oor die mensdom se vermoë om rasideel te reageer.
- Die oorloë, veral die Tweede Wêreldoorlog, het tot die vernietiging van mense se huise, miljoene sterftes, die afgryskhede van die konsentrasiekampe en die Joodse volksmoord gelei.
- Die Tweede Wêreldoorlog het ook tot die atoombom en die bombardering van Nagasaki en Hiroshima gelei. Hierdie afgryskhede het vir mense gewys hoe die mens in dissonansie met die omgewing, sy medemens en homself is.
- Daar was morele en godsdienstige ontnugtering en ook teleurstelling met wetenskaplike vordering, aangesien dit soveel verwoesting teweeggebring het. Mense het die geldigheid van rede begin bevraagteken.
- Die oorloë het die onbeduidendheid van lewe blootgelê. Dramaturge wou hul gevoel van onbegrip en wanhoop oor die gebrek aan samehörigheid en betekenis in die wêreld uitdruk. Hulle wou 'n wêreld wat skeef geloop het en 'n disintegreerende samelewing uitbeeld.
- Hulle bedoeling was om die menslike toestand bloot te lê: die mens se eensaamheid en soeke na sin in 'n sinlose wêreld.
- In hierdie tyd is die Eksistensialistiese Filosofie deur 'n aantal filosowe voorgestel – veral Sartre, Camus en Nietzsche.
- Eksistensialisme sê die lewe is sinloos – die mensdom is aan hul lot oorgelaat in 'n vyandige wêreld, sonder enige doel. Die mens se probleem is om sy eie weg in 'n wêreld van chaos te vind. Die mens is "in dissonansie" met die wêreld en rede. Die mens is van sy medemens afgesny omdat tradisionele/konvensionele kommunikasie oneffektief is. Die filosofie van Eksistensialisme bevraagteken die aard van ons bestaan en vra wat dit beteken "om te bestaan". Ander sienings sluit in dat die mens 'n eensaame wese van angstigheid is en ly totdat hy 'n uiters belangrike keuse oor sy toekomstige handelingswyse maak; dat die lewe futiel en herhalend is en een lang wagtyd tot die dood. Vryheid en identiteit sal slegs bereik word wanneer mens jou lyding besef.

GENET

Jean Genet is in Parys in 1910 gebore, en was 'n romanskrywer, dramaturg, politieke aktivis en digter. Hy was die seun van 'n prostituut wat hom aan 'n weeshuis weggegee het, en hy het haar nooit weer gesien nie. Hy was in pleegsorg en het spoedig in die moeilikheid beland en is op tien jaar van diefstal beskuldig. Hy was onskuldig, maar het later gesê omdat die samelewing hom as 'n dief beskou het, hy besluit het om homself aan 'n lewe van misdaad te wy. Hy het uiteindelik twee jaar in die tronk deurgebring. In 1929 het hy by die Franse leër aangesluit as 'n manier om uit die tronk te kom. Hy was homoseksueel en as sodanig simpatie met dele van die samelewing gehad wat deur die Franse bourgeois geviktimiseer is. Hy is in 1933 uit die leër ontslaan en het baie jare oor Europa as 'n prostituut en dief gereis. Hy het toe, *Our Lady of the Flowers*, sy eerste roman, geskryf. Weens die kontroversiële onderwerp, homoseksualiteit, is die oorspronklike manuskrip vernietig, maar Genet het dit weer geskryf deur op sy geheue staat te maak en het daarin geslaag om dit in omloop te smokkel. Hy is weer gevang dat hy steel en 'n lewenslange vonnis gekry. Ander skrywers soos Cocteau en Satre het namens hom druk uitgeoefen en daarin geslaag dat hy na drie maande vrygelaat is. Genet het sy rug op misdaad gedraai en op skryfwerk gefokus, hoewel misdadigheid sterk in sy werk teenwoordig was. *The Maids* is in 1947 vir die eerste keer opgevoer, in die teater l'Athénée in Parys. *The Maids* is losweg gegrond op die berugte susters Léa en Christine Papin, van wie in 1933 bevind is dat hulle hul werkgewer en haar dogter wreedaardig in Le Mans, Frankryk vermoor het. Sinspeling op misdaad was 'n algemene motief vir Genet, aangesien hyself 'n lewe van misdaad gely het. Sy werke bevat gewoonlik 'n gevoel van 'andersheid'. Aangesien hy deur sy moeder weggegooi is, vir sy seksualiteit vervolgt is en as 'n misdadiger gemarginaliseer is, het Genet 'n verwantskap beleef met diegene in die samelewing wat onderdruk is: die 'ander'.

IONESCO

Eugène Ionesco was een van die hooffigure in die Teater van die Absurde. Hy is in 1912 in Roemenië gebore en het sy kinderjare in Parys deurgebring totdat sy gesin na sy vaderland teruggekeer het. Ionesco het gou 'n weersin in Roemenië se konserwatisme en anti-Semitisme ontwikkel, en nadat hy 'n akademiese beurs gewen het, in 1938 na Frankryk teruggekeer om 'n proefskrif te skryf. Daar het hy anti-establishment-skrywers soos Raymond Queneau teengekom. Hy het in Marseille gedurende die Tweede Wêreldoorlog gebly.

Die Absurdisme se hooftemas het op vervreemding, die gedaante van die dood en die bourgeois sedes gefokus, wat hulle gedink het die betekenis van liefde en menslikheid verdring het in ruil vir 'n ywerige werksetiek. In die karakter van Berenger, 'n semi-outobiografiese persona wat in etlike van Ionesco se dramas figureer, beeld Ionesco die moderne mens uit as vasgevang in 'n kantoor, betrokke by oppervlakkige verhoudings en wat met alkohol van 'n wêreld vlug wat hy nie verstaan nie. Tog word dit alles in die Teater van die Absurde se morbiede vernuf, 'n dikwels selfbewuste, komiese gevoeligheid aangebied, wat ons oor die afgrypslikste idees laat lag – die dood, vervreemding, boosheid – in 'n poging om dit te verstaan.

Ionesco het 'n aantal dramas in die 50's geskryf, maar dit was nie tot *Rhinoceros* (vir die eerste keer in 1960 opgevoer) dat hy wêreldwyd aandag gekry het nie. Hy het die werk 'n anti-Naziwerk genoem, en dit is net lank genoeg na die Tweede Wêreldoorlog opgevoer vir spanning wat bedaar het, maar nie so lank dat die bykans diepgesetelde vrees wat met Fascisme gepaard gaan, verdwyn het nie. Die drama demonstreer hoe enigeen die slagoffer kan word van gesamentlike, onbewuste denke deur toe te laat dat hul wil deur ander gemanipuleer word.

Rhinoceros is hoofsaaklik deur Ionesco se ervaring van die Tweede Wêreldoorlog geïnspireer, en spesifiek die opkoms van die Nazi Party in Duitsland en die Ystergarde in Roemenië. Ionesco het aan 'n universiteit in Roemenië studeer toe die Ystergarde aan bewind gekom het, en anders as sommige fascistiese bewegings was die Ystergarde se

hoofgroep in universiteite. Geleerdes het opgemerk dat die renosters wat groen word gesien kan word as 'n simboliese voorstelling van die groen Nazi uniforms, terwyl die argument oor of die renosters Asiaties is of nie, Nazi propaganda weerspieël en beweer dat Joodse mense indringers van Asië was – terwyl die renosters self as kommentaar op die idee van 'n Ariese "hoofras", wat Ionesco suggereer, gewelddadig maar aantreklik vir mense was wat nie bereid was om te vra wat dit om aan te sluit nou eintlik op 'n morele vlak beteken nie.

BECKETT

Samuel Beckett is op 13 April 1906 naby Dublin, Ierland gebore in 'n Protestantse, middelklashuis. Sy pa was 'n bourekenaar en sy ma het as 'n verpleegster gewerk. Beckett is bekend daarvoor dat hy gesê het, "Ek het min talent vir geluk gehad". Dit is bewys deur se gereelde vlae van depressie, selfs as 'n jong man. Hy het dikwels tot laat in die bed gebly en het niks van lang gesprekke gehou nie. Hierdie depressiewe gevoel is in van sy skryfwerk sigbaar, veral in *Waiting for Godot* waar dit 'n stryd is om deur die lewe te kom.

Samuel Beckett het in 1926 na Parys verhuis. Hy het deur Ierland, Frankryk, Engeland en Duitsland gereis en aangehou om gedigte en stories te skryf. Hy het waarskynlik baie van die boemelaars en rondlopers teengekom wat later in sy skryfwerk teenwoordig was, soos die twee boemelaars Estragon en Vladimir in *Waiting for Godot*.

Beckett het in 1937 Parys sy permanente tuiste gemaak. Kort daarna is hy in die straat gestee deur 'n man wat by hom vir geld gebedel het. Hy moes van 'n geperforeerde long in die hospitaal herstel. Beckett het toe sy aanvaller besoek wat in die tronk was. Toe Beckett wou weet hoekom die man hom aangeval het, het hy geantwoord "Je ne sais pas, Monsieur." Hierdie houding oor die lewe kom in 'n hele paar van die skrywer se latere werke voor.

Gedurende die Tweede Wêreldoorlog het Beckett by die ondergrondse beweging in Parys aangesluit om hom teen die Duitsers te verset. Hy het in die weerstandsbeweging tot 1942 gebly toe 'n paar lede van sy groep gearresteer is. Beckett is gedwing om met sy Franse vrou na 'n onbesette gebied te vlug. Hy het eers in 1945 teruggekeer nadat Parys van die Duitsers bevry is. Beckett se grootste sukses het op 5 Januarie 1953 gekom toe *Waiting for Godot* vir die eerste keer in die Theatre de Babylone opgevoer is. Hoewel kritici die drama as "die dramatjie waarin niks gebeur nie" beskou het, het dit geleidelik 'n sukses geword soos wat berigte daaroor mondeling versprei het.

Al Beckett se groot werke is in Frans geskryf. Hy het gedink dat Frans hom gedwing het om meer gedissiplineerd te wees en die taal slimmer te gebruik. *Waiting for Godot* is egter uiteindelik in Engels deur Beckett self vertaal.

KARAKTERS

ALGEMEEN:

- Die karakters sal argetipes wees wat die mensdom verteenwoordig: d.i. die gewone mens.
- Die eienskappe van hulle karakters is oordrewe en hul situasies is geïntensiveer.
- Min aanduiding van hul verlede word gegee.
- Hulle is in 'n krisis, want die wêreld rondom hulle is onverstaanbaar.
- Hulle kan verlore of vasgevang in 'n roetine lyk.
- Hulle kan as pare wat afhanklik van mekaar is, voorgestel word.
- Hulle motiewe en handeling sal hoofsaaklik onverstaanbaar bly.
- Hulle verspote gedrag en doellose handeling weerspieël die leegte waarin hulle hul bevind.

THE MAIDS**Solange:**

- Solange toon 'n interessante vermenging van dominansie en onderdanigheid. Sy is ouer as Claire, en mens kan aanneem dat haar senioriteit sou beteken dat sy die rol van Madame in hul rolspel sou vertolk. Maar Claire is die Madame en Solange bly die eenvoudige diensmeisie.
- Solange is 'n masochis en sy moet eers dat hul rolspel haar aansien in flarde skeur. Dit word maklik bereik, aangesien Solange 'n afsku in haarself het, en al wat Claire moet doen is om haar suster te verneder deur haar aan haar armoede en veral haar smerigheid te herinner. "Sol" beteken "vuiligheid" in Frans, en die vuiligheid wat Solange moet skoonmaak as 'n diensmeisie is een van haar grootste bronne van skaamte. Solange word selfs opgewerk tydens hierdie spervuur van beledigings, op watter punt sy begin om Claire-as-Madame te domineer. Die wraak is soveel beter, want nou kan sy voel asof die "slaaf" haar meesteres se meerdere is. Claire het nie so 'n groot sadistiese impuls soos Solange nie, en dit dra by dat die oudste suster 'n interessanter karakter vanuit 'n sielkundige oogpunt is.
- Verdere teenstellings maak die res van Solange se persoonlikheid uit. Sy is genadeloos en slaan soms vir Claire, maar ons kom agter sy is ook lafhartig, nie in staat om klaar te speel met Madame toe sy die kans gehad het nie. Sy berispe Claire omdat sy voorgee sy is aristokrasie en in ontvlugtingsdromery verval, maar ons vind uit Solange het in die geheim Claire se fantasie-misdaad en romantiese stories gelees. Haar kritiek van Claire se denkbeeldige lewe is baie skynheilig.
- Benewens haar eie deelname aan die rolspel saam met Claire, loods sy 'n lang monoloog aan die einde van die drama waarin sy die dialoog rondom 'n aantal opgemaakte gebeurtenisse en karakters vertolk.
- Sy het al vir te lank probeer om vrede te maak met die idee om 'n "Ander" te wees, 'n onderdrukte of vervreemde figuur wat geïdentifiseer word deur haar teenstand teen die status quo of heersende mag, en stort uiteindelik ineen en word almal anders. Op soortgelyke wyse het sy voorheen vir Claire gewaarsku oor die belangrikheid van grense tussen hulle maar het hulle dan as "saamgesmelt" gesien deur hul afsku aan Madame.
- Een ander detail van Solange se lewe verduidelik baie van haar karakter. Vroeg in die drama berispe Claire vir Solange omdat Mario haar nog nie swanger gemaak het nie – dis waarskynlik deel van een of ander slinkse plan en nie 'n poging om 'n liefdeskind in die lewe te bring nie. Later, vertel Solange heftig vir Claire dat sy pynlike aborsies op haarself uitgevoer het sodat sy steeds na haar jonger suster kan omsien. Die onthulling is nie irrelevant nie, en op sekere tye in die drama is Solange 'n moederlike figuur vir die kinderlike Claire. Ontneem van 'n regte kind kompenseer sy met haar fiksasie op Claire en mens kan die magsverskuiwing tussen hulle lees as 'n tipe onstuimige ma-dogter-dinamika.

Claire:

- Claire is openliker as haar suster oor haar afsku aan haar armoede. Terwyl Solange gewoonlik haar aggressie fokus om Madame kwalik te neem, wil Claire Madame wees.
- Sy leef soveel as sy kan in 'n fantasiewêreld, en skryf ontvlugtingstories, loop op Madame se balkon in die aand asof sy 'n koninklike is en speel Madame in haar rolspel saam met Solange.
- Sy probeer om van haar vuil beroep te vergeet – "Claire" beteken "helder" in Frans – en dit lyk asof sy Solange kwalik neem, wat haar aan haar vuilheid herinner, nog meer as vir Madame.
- Haar genot vir die rolspel spruit uit haar vernedering van haar suster, en haar sadistiese beledigings gaan oor haar afsku aan bediendes. Sy sê dat Solange soos haar eie "beeld is wat na haar deur 'n spieël, soos 'n slegte reuk teruggekaats" en die transformasie in die frase – van 'n beeld tot 'n reuk – vang die kern van Andersheid

wat Claire haat vas. Die "Ander" word omskryf as om 'n gemarginaliseerde teenparty van die status quo te wees en in die vergelyking sien die Ander nie net haarself as anders nie, maar integreer haar siening van status quo by haar identiteit. Met ander woorde, 'n boemelaar kyk nie net na wat hy is nie, maar deur homself met 'n ryk persoon te vergelyk na wat hy nie is nie. Die probleem is vir Claire dat sy en Solange albei Ander is en sy verander dikwels haar persoonlikheid na wat Jean-Paul Sartre "draaitolle" noem.

- Die susters beweeg in sirkels en neem dele van die ander een se persoonlikheid aan en ons sien dit veral in hul veranderende dinamika. Die draaitolle neem hulle oor, veral vir Claire en Claire noem dikwels vir Solange "Claire".
- Claire se draaitol beïnvloed ook haar houding teenoor Madame. As die gunsteling van haar meesteres, is Claire gou om haar teen Solange se verbale aanvalle te verdedig deur te sê dat sy vriendelik en liefdevol is.
- Maar soos wat die drama vorder, spuug Claire haar woede teen die Madame uit met nog meer venyn as Solange. Anders as Solange, wat lafhartig kop uitgetrek het met die moord, is Claire opsetlik genadeloos en probeer haar bes om Madame sover te kry om die vergifte tee te drink. Haar roekelose geaardheid is ook hier op die spel en Solange moet hier inkom om te keer dat sy die sameswering uitlap.
- Daarbenewens word Claire se denkbeeldige lewe voortdurend deur haar selfbewustheid bedreig – sy dink dikwels dat iemand besig is om haar en Solange dop te hou en of hul gebare aan te teken. Hierdie vrese is beslis 'n teater-selfbewustheid. Sy verstaan dat 'n gehoor na hulle kyk en dat 'n skrywer hulle handeling beskryf het. Haar geliefkoosde rooi fluweelrok, wat sy aanvanklik verag het, word 'n simbool van die teater, aangesien dit uit dieselfde materiaal as die teatergordyn gemaak is dink Solange in haar laaste monoloog. Net soos Claire nie die illusie vir te lank kan handhaaf nie, om op die giftige manier te sterf wat sy vir Madame voorgeskryf het, sal die teater sy gordyne toetrek wanneer die fantasie op die verhoog geëindig het.

Madame:

- Madame is nie so genadeloos as wat die diensmeisies haar voorstel nie, maar sy is ook nie heeltemal so gaaf nie.
- Terwyl sy Claire voortrek, en dink dat sy vir beter dinge bestem is, vaar sy uit teen Solange en vat onnadenkend haar geskenk aan Solange terug.
- Die skuld of skaamte wat sy het, is minimaal; sy voel skuldig oor die drink van tee wanneer Monsieur in die tronk is, en sy voel skaam omdat sy nie in die kombuis regkom nie – 'n beskuldiging wat net haar rykdom bevestig.
- Madame sou in die hedendaagse Amerika nie uit plek gewees het as 'n trofee-vrou wat fondsinsamelings op die been bring om haarself beter te laat voel nie – sy gee toe dat om aan ander te gee aangenaam is, wat wys dat haar altruïsme meestal selfgerig is. Soos 'n trofee-vrou, gevange gehou deur haar man, en met min eie vaardighede, droom Madame van onafhanklikheid.
- Sy fantaseer om met haar seksualiteit as wapen by Monsieur se gevangenis in te breek en saam met hom uit Frankryk te vlug. Terwyl sy in hierdie fantasieë afhanklik van haar man bly, wek sy haar denkbeeldige 'afkoms' in 'n kriminele leefstyl. Sy is selfs jaloers geskok as die diensmeisies hul beter kennis van misdaad toon.

RHINOCEROS

Berenger:

- Berenger se transformasie is die ware metamorfose in *Rhinoceros*. Terwyl die ander karakters fisies in renosters verander en die barbaarse aard wat hulle voorheen onderdruk het, vergestalt, is Berenger se verandering moreel en heeltemal die teenoorgestelde van sy posisie aan die begin van die drama.
- Hy begin as 'n rigtinglose, vervreemde gewone mens wat te veel drink en wat min in die lewe vind wat die moeite werd is, behalwe die skoonheid van Daisy, sy kollega.

- Sy werk verveel hom, hy is te lui om homself te ontwikkel en wonder of die lewe 'n droom is – dit is, of die absurditeit daarvan die produk van 'n droomagtige staat van absurde logika is en of die lewe, soos 'n droom, deur onbewuste begeertes beheer word.
- Ten spyte van sy ontvlugting deur drank, hou hy styf vas aan sy menslike identiteit, en verstaan nooit hoekom mens iemand anders wil wees nie.
- Hoewel sy passiwiteit die onderliggende oorsaak van die metamorfose is wat bydra om die klimaat van onverantwoordelikheid en onverskilligheid te bevorder, is dit sy erkenning van lewe as 'n absurditeit wat hom aanpor om sy karakter te verander eerder as om die teenwoordigheid van die renosters te aanvaar.
- Tog bly hy besluiteloos tot byna aan die einde, en verloor sy geloof in die mensdom en dink die renosters is baie mooi. In die laaste reël van die drama keer hy sy swak wil en gebrek aan verantwoordelikheid om deur te besluit om die mensdom van die wreedheid van die renosters te red.
- Berenger se besluit is egter nie heeltemal onvoorsien nie. Sy liefde vir Daisy, soos hierbo genoem is, toon dat hy emosionele begeertes vir 'n ander mens het.
- Op 'n stadium toe dit vir hom lyk dat hy en Daisy verenig sal word ten koste van hul kollega Dudard se vertrek en metamorfose, roep Berenger uit "Geluk is so 'n egotistiese ding!" Tog blyk dit dat sy begeertes nie so selfgesentreer is nie.
- Selfs toe Daisy hom los om 'n renoster te word en wanneer ander vriende hom beledig en dieselfde doen, voel hy skuldig dat hy hulle uitstoot, hoewel hulle sonder hom die metamorfose sou ondergaan het.
- Hy is nie net vir Daisy lief nie; hy is lief vir die mensdom en is bereid om verantwoordelikheid vir sy lot te aanvaar. Hierdie "bereidwilligheid" tot verantwoordelikheid eerder as die wilskrag wat die ander karakters hoog op prys stel, is wat uiteindelik Berenger se laaste weerstand aanspoor, "Ek gee nie oor nie!"

Jean:

- Jean verpersoonlik die Nietzsche-opvatting van die "supermens" wat bo moraliteit verhewe is. Hy glo in die krag van sy wil en rasonale intellek. Sy arrogansie en onuitgesproke veragting van die gewone mens, veral Berenger se traak-my-nieagtige houding teenoor die lewe, voorspel sy metamorfose in 'n barbaarse, boosaardige renoster.
- As die mees volledige karakter wat in 'n renoster verander, simboliseer hy Nietzsche se "wil tot mag" van die fascistiese renosters, hul gebruik van krag en wil om moraliteit te omseil en na 'n primitiewe natuurtoestand terug te keer.
- Tog word Jean oorheers met skynheilighede en teenstrydighede. Hy laat homself van die begin toe om so onverantwoordelik soos Berenger te wees, om laat vir hul vergaderings op te daag en 'n dag van kultuur vir 'n slapie en drank te verruil.
- Trouens, sy waardering van selfverbetering blyk te spruit uit sy siening van opvoeding as kulturele kapitaal en nie as 'n verkenning van sy menslikheid nie.
- Hy rasionaliseer hierdie dwalings na die daad, deur staat te maak op sy baie reserwes van logika om die bespreking skeef te trek.
- Toe Jean hom voorneem, as 'n renoster, dat hy Berenger en enigeen in sy pad sal vertrap, is dit duidelik dat sy transformasie 'n blote uitruil van liggame was en nie van moraliteit nie.

Renosters

- Hoewel hulle nie menslike karakters is nie en hulle nooit heeltemal op die verhoog is nie, domineer die projeksie van renosterkoppe en 'n getrompetter van die verhoog af die drama.
- Die renosters staan in die eerste plek vir die mens se latente barbaarsheid en kapasiteit vir geweld. Dit is nie die renosters se skuld nie, hulle is gewoonlik 'n

eensame spesie, soos wat Berenger opmerk, maar die gemeenskaplike bewustheid van die mens en die neiging dat dit in 'n groep veiliger is, verander hulle in 'n vyandige, totalitêre trop wat mens aan die Nazi's herinner.

- Desnieteenstaande gee Ionesco uitvoerige inhoud aan die renosters se karakterisering. Wanneer Mnr. Boeuf in 'n renoster verander, trompetter hy teer aan sy vrou wat haar man as gevolg van sy groen vel kan herken.
- Nie al Boeuf se menslikheid is verlore nie en dit lyk asof die individuele man die eienskappe van die renoster waarin hy verander beïnvloed.
- Om hul uitbeelding nog meer te nuanseer, laat Ionesco die renosters mooier en meer majestueus word soos wat die drama ontwikkel totdat teen die einde van die drama hulle die lelikheid van die mensdom oorskadu. Hierdie tegniek laat die gehoor sien hoe mens se individuele persepsies deur massa-opinie verander kan word, hoe die barbaarse, verwoestende renosters, baie soos die Nazi's, baie verleidelik vir iemand kan wees wat aan sy eie krag en wil twyfel.

Daisy:

- Dit lyk asof Daisy net soos Berenger baie vir die mensdom omgee, maar por Berenger gedurig aan om aan te pas en nie skuldig oor die renosters te voel nie.
- Haar liefde vir hom kom voor as 'n kortstondige begeerte wat aan en af flikker, en op die ou end maak mens se liefde vir een mens nie noodwendig van jou 'n liefdevolle persoon nie. Ten einde jou lewe aan iets buite jouself toe te wy, wat die eksistensialiste voorgestaan het, moet mens die hele mensdom liefhê.
- Daisy se voortdurende ontduiking van verantwoordelikheid en haar gebrek aan omgee vir haar medemens dui op haar begeertes vir Berenger as selfsugtig ten spyte van die goeie bedoelings wat sy dikwels vir hom het (sy probeer byvoorbeeld om sy alkoholiname te verminder en wil sy skuldgevoelens versag om hom gelukkiger te maak).
- Begrypklarerwys word sy verlei deur die skoonheid en mag van die renosters, iets wat haar meer genot verskaf as die "swakheid" van menslike liefde, soos sy dit noem.
- Haar finale verraad teenoor Berenger deur by die renosters aan te sluit, spoor sy dramatiese besluit om die mensdom te red aan; dit is sy liefde vir haar (en die verlies daarvan) wat hom laat skuldig en verantwoordelik voel en vir hom wys hoe baie hy van die mensdom hou en op die ou end nie van net 'n enkele persoon nie.

WAITING FOR GODOT

Vladimir:

- Meer prakties
- Hou van dinge waaraan hy gewoond raak
- Argumentatief
- Sterk, kragtig, bevoeg
- Chroniese blaasprobleme
- Volhardend
- Hou nie daarvan om van drome te hoor nie
- Het 'n stink asem
- Onthou vorige gebeurtenisse
- Vladimir word deur snaakse stories ontstel
- Neuroties
- 'n Intellektuele tipe
- Eggo Beckett
- Uiter die hoop dat Godot sal kom en dat sy koms hulle situasie sal verander

- Tree in 'n stadium as Estragon se beskermers op en sing hom aan die slaap met 'n wiegelied en gooi sy jas oor hom

Estragon:

- Beweer hy was 'n digter
- Wanneer hy sy wortel eet, kom Estragon agter dat hoe meer hy daarvan eet hoe minder hou hy daarvan
- Ontvanklik
- Onderdanig, onderdruk
- Chroniese voetprobleme
- Onstabiel
- Drome
- Het stink voete
- Geneig om goed te vergeet sodra dit plaasgevind het
- Hou daarvan om snaakse stories te vertel
- Vreedsaam
- 'n Intuïtiewe tipe
- Haal uit klassieke werke aan
- Bly deurgaans skepties en vergeet soms die naam Godot
- Is die swakste een van die twee; word elke aand deur geheimsinnige vreemdelinge aangerand

Die tragedie van hul verhouding is dat hulle beter daaraan toe sonder mekaar sal wees. Hulle is gelukkiger op hul eie, maar sit hul verhouding voort sonder om te weet hoekom. Baie mense het simpatie met hierdie sentiment en ook hoe pynlik dit is om die beste opsie te sien en die slegste te kies. Vladimir en Estragon sê hulle weet nie hoekom hulle nie hulself beheer nie, dit lyk egter as 'n kwessie van bekendheid. As mense kyk ons na dinge wat bekend is, want ons instink is om bang te wees vir onbekende dinge. Dit is hoekom Vladimir en Estragon bymekaar bly en juis die rede dat hulle nie hulleself kan beheer nie.

Lucky:

- Slaaf, verteenwoordig die onderdanige, die swakke, die Franse gedurende die oorlog
- Masochisties, dra die sweep waarmee hy geslaan is
- Gedwing om te dans en vir Didi en Gogo te dink
- Het vir Pozzo al die hoër waardes van die lewe geleer: "skoonheid, elegansie, waarheid van die eerste water"
- Hy is Pozzo se verbintenis met die wêreld van intellek en kultuur; in Bedryf 1 is hy welsprekend
- Verteenwoordig die verstand, die geestelike sy van die mens, die intellek is ondergeskik aan die begeertes van die lyf
- Die ryk hulpbronne van Lucky se verstand het verval tot 'n enkele werkwoord
- Steeds met Pozzo in die tweede bedryf verbind
- In Bedryf 2 – dom
- Hoewel in skille kontras met mekaar, het Pozzo en Lucky een ding in gemeen: hulle word albei gedryf deur 'n desperate poging om die paniek te vermy wat hulle sal beetkry as hulle mekaar verloor.
- Lucky verdien sy naam omdat hy 'n meester het wat, hoe wreed ook al, sy lewe vir hom reël.
- Sy denke het versleg tot die eindelose herhaling van klaarblyklike sinlose woorde wat herinner aan die "woordslaai" van skisofrenie.
- In Lucky sien ons die vernietigde kontak met die kreatiewe bronne van die psige.

- Dit raak duidelik in die verloop van die drama dat Lucky dit vanselfsprekend aanvaar dat slegs in die patroon van 'n wedersydse sadomasochistiese verhouding tussen hom en Pozzo kan daar enige veiligheid vir hom wees.
- Lucky word meer as 'n hansom as 'n persoon voorgestel; hy is 'n hond wat toertjies vir sy baas doen; gestroop van alle waardigheid en outonomie
- Hy is nie net met 'n tou aan sy meester vasgebind nie, hy word uitgestal om na Pozzo se pype te dans en dink. Sy naam bespot die teenspoed wat sy lewe is
- Sy gedurige dra van bagasie wat hy nooit neersit nie, simboliseer die swaar las wat op sy siel rus. Hy dra dit gewillig en met hart en siel. Beledigings soos smeerslap, vark, ens. het geen uitwerking op hom nie.
- Soos 'n hond dra hy die sweep na sy baas, en verdra die mishandeling sonder om vrae te vra. Al hierdie onmenslike behandeling van hom wek nie enige weerwraak nie.
- Lucky hou nie van vreemdelinge nie en is afkerig van hul hulp en medelye.
- Hy is Pozzo se nederige slaaf, heeltemal onderdanig aan sy meester se wil en plesier. Die wond aan sy nek en die mishandeling verflou nie sy getrouheid nie.

Pozzo:

- Meester, verteenwoordig die gesag gedurende die oorlogsjare, lyk na die Duitsers, is 'n lomp, vermomde Gestapo amptenaar.
- Die kapitalis, die ryk grondeienaar
- Sadistiese boelie, treiter diegene om hom
- Arrogant, wys, magtig, selftevrede
- Lucky is sy getroue vriend van 60 jaar
- In Bedryf 1: verteenwoordig wêreldse man in al sy oppervlakkige en kortsigtige optimisme en denkbeeldige gevoel van mag en permanensie.
- Verteenwoordig die liggaam, die materiële kant van die mens, die begeertes van de lyf is beter as die intellek.
- Noudat Lucky se kragte taan, kla Pozzo dat dit hom onberekenbare lyding veroorsaak het.
- Hy wil van Lucky ontslae raak en hom by die kermis verkoop.
- In die tweede bedryf steeds van Lucky afhanklik.
- In Bedryf 2 – blind
- Pozzo moet groter as die werklikheid wees, fisies en vokaal.
- Hy word as die meester voorgestel, die onderdrukker. Pozzo is 'n aaklige produk van die moderne eeu.
- Hy druk subjektiewe gevoelens en response uit en verval soms in selfbejammering, maar onderdruk sy vrese met narsistiese vertoon: "Lyk ek soos 'n man wat mens kan laat ly?" – maar diep versteek onder die masker van hardheid lê 'n onbewuste nostalgie vir verlore waardes.
- Hoewel in skille kontras met mekaar, het Pozzo en Lucky een ding in gemeen: hulle word albei aangedryf deur 'n desperate poging om die paniek wat hulle sal aangryp indien hulle mekaar sou verloor.
- Pozzo is 'n tipe sirkusbaas wat sy sweep klap en die vertoning beheer terwyl hy "aan" is en Estragon se versuim om te besef sy broek het afgesak aan die einde van die tweede bedryf (Bladsy 87) is bloot hansomery

TONEELSKIKKING (RUIMTE)**ALGEMEEN:**

- Dramaturge kan klaarblyklike onsinnige inligting oor die toneelskikking verskaf of 'n vae beskrywing of selfs die inligting heeltemal weglaat of 'n gedetailleerde een verskaf.
- Dit herinner ons hoe oppervlakkig ons betekenis aan sulke dinge toedig.
- Omdat die teater van die absurde besig is met 'n sin van onbeduidendheid, leegheid en nietigheid, word ruimte 'n konkrete feit: ongeag wat daarin geplaas word, 'n allesomvattende gevoel van 'n vakuum is die ware omgewing van die drama.
- Die dekor kan yl, minimaal, deurmekaar of oordrewe wees. Dit kan sowel oneindig as totaal inperkend wees.

THE MAIDS

Madame se slaapkamer. Louis XV meubels. Kant. Aan die agterkant, 'n venster wat na die voorkant van die oorkantse huis oopmaak. Regs, 'n bed. Links 'n deur en 'n spieëltafel. Blomme in oorvloed. Dit is aand.

- Alhoewel Solange en Claire liggaamlik vryheid het om uit te gaan, verlaat hulle nooit Madame se woonstel nie. Al hul aktiwiteite word in die woonstel gedoen. Hul daaglikse take, hul geheime teater en selfs hul liefdesverhoudings met die melkman vind binne die perke van die woonstel plaas.
- In vergelyking met Madame is die diensmeisies niks nie. Hulle is die "Ander" aangesien hulle die onderdanige en ondergeskiktes is. Alhoewel hulle in dieselfde luukse woonstel as hul meesteres woon, is die vuil kombuis en hul dakkamer hul enigste domeine. Die kamer is op die solder, in 'n aparte deel van die woonstel, met net twee ysterbeddens, 'n tafel en 'n dennespieëltafel met 'n klein altaar vir die heilige maagd.
- Daarenteen is Madame se slaapkamer, wat op die verhoog aangebied word, luuks. Vir die diensmeisies is Madame se slaapkamer 'n verbode gebied wat hulle skoon en netjies moet hou. Hulle is nie veronderstel om dit ooit te gebruik nie.
- Hulle deel hul lewe met Madame, maar is nie haar familie nie. Hulle deel nie Madame se luukse lewe nie. Hulle bly buite, op die kantlyn. Hulle hanteer Madame se pragtige rokke en juwele, maar kan dit nie dra nie.
- Madame verleen baie beperkte vryheid aan haar diensmeisies. Dit kan gesien word aan haar verwondering toe sy die telefoongesprek opmerk wat nie op sy mikkie is nie, die poeier op haar spieëltafel of grimering op Claire se wange.

RHINOCEROS

Die drama speel af in 'n provinsiale dorp in Frankryk – "Die toneel is 'n plein in 'n klein provinsiale dorpie." (1.1.1)

- Om die drama in 'n klein dorpie te laat afspeel, gee Ionesco die kans om 'n prentjie van die hele stad te skilder sonder om baie grond te gebruik.
- Uit die openingstoneel besef ons dat mense oor die algemeen beleefd en ontspanne is.
- As hierdie mense, wat 'n relatiewe rustige, ordentlike lewe lei, vasgevang kan word in die golf van *renostersterie*, kan enigiemand dit doen.
- Die omgewing kan ook as simbolies en allegories gesien word. Ons kan kyk na die toneelskikking van die drama as Frankryk op die randjie van die besetting.
- Die Franse Weerstand het gedurende die oorlog geveg om die Nazi's te verslaan. Op 'n manier vervul Berenger die rol – die rol van diegene wat gesien het hoe hul land oorgeneem word en geweier het om dit te aanvaar. Op dié manier kan die drama gesien word as 'n reaksie teen fascisme.

WAITING FOR GODOT

- Die vereiste is 'n onvrugbare, verlate gebied wat oral kan wees, maar een wat 'n gevoel van isolasie onderstreep.
- Daar is geen spesifieke tydperk nie.
- Die enigste vaste element wat aanwesig moet wees, is die boom, waarna daar direk verwys word, maar in die teks word ons meegedeel dat dit "'n plaaspad" is, dus kan die suggestie van 'n pad geskep word.
- Die omgewing moet vyandig/onvriendelik wees om die algehele atmosfeer van pessimisme/angs/voorgevoelens wat die drama kenmerk, te beklemtoon.
- 'n Baie belangrike simbool is die boom naby die pad. Estragon en Vladimir moet vir Godot by die boom wag (dit is die enigste boom in sig).
- Die boom, waaraan Vladimir en Estragon dit oorweeg om hulself op te hang, is ook 'n simbool van die idee van die dood as 'n ontvlugting uit die leegheid en ellende van die wêreld, terwyl die konsepte van wedergeboorte en hoop (voorgestel deur die blare wat in Bedryf 2 verskyn) die idee voorstel van 'n einde aan hierdie leegheid en ellende wat so onverbiddelik is.
- Vladimir en Estragon is vasgevang in 'n soort filosofiese woesteny, en hulle is vasgenaai aan die plek van die boom. Dit is die plek waar hulle aangesê is om Godot te ontmoet, en dit verteenwoordig dus hul verlossing op 'n verwronge manier. Tog bevraagteken hulle eerste verwysing na die boom die simboliek daarvan. Hulle redeneer oor watter soort boom dit is, waarom dit geen blare het nie en ten slotte of dit enigsins 'n boom is.

INHOUDSRUBRIEK – 40 PUNTE

PUNT	/40	
A+ 90% +	36	Briljant, toon duidelike insig. Gebruik toepaslike akademiese register. Argument of bespreking lei tot 'n gevolgtrekking (nie los/onverwante stellings nie). Regverdig die antwoord met gepaste verwysing na die teks met voorbeelde uit die drama (verbande tussen die dramatiese beginsels word erken). Hou verband met die gegewe argument (antwoord is doelgerig en nie slaafse herhaling nie). Duidelike begrip van die werk. Belese inleiding, uitstekende gevolgtrekking met 'n duidelike uiteensetting van argument/bespreking, sterk skakels en uitstekende parafering.
A 80% +	32	Uitstekend maar nie briljant nie. Gebruik toepaslike akademiese register. Argument/bespreking lei tot 'n gevolgtrekking, maar nie so goed gestruktureer soos 'n A+ nie. Motiveer antwoord met gepaste verwysing na die teks met voorbeelde uit die drama. Bring die antwoord in verband met die gegewe argument/bespreking (argument is doelgerig en nie slaafse herhaling nie). Duidelike begrip van die werk. Gefokusde inleiding en slot. Stewige parafering en 'n poging tot skakels.
B 70% +	28	'n Goeie opstel. Gebruik toepaslike akademiese register. Bring die antwoord in verband met die gegewe argument/bespreking (antwoord is doelgerig en nie slaafse herhaling nie). Ongebalanseerde fokus in die bespreking van die aspekte/elemente van die opstel (sommige aspekte kry meer fokus as ander). Motiveer antwoord met gepaste verwysing na die teks met voorbeelde uit die drama. Verstaan die werk. Goeie inleiding en slot. Stewige parafering en 'n poging tot skakels.
C 60% +	24	'n Gemiddelde opstel. Hou verband met die gegewe argument/bespreking, maar ontwikkel dit nie. Ongebalanseerde fokus tydens die bespreking van die aspekte/elemente van die opstel (sommige aspekte kry meer fokus as ander). Motiveer antwoord met verwysing na die plot. Verstaan die werk. Gemiddelde inleiding en gevolgtrekking wat poog om te fokus op die onderwerp/vraag. Voldoende parafering en geen poging tot skakels nie.
D 50% +	20	Antwoord hou verband met die gegewe argument/bespreking, maar is gebrekkig en/of ongegrond. Ongebalanseerde fokus in die bespreking van die aspek/elemente van die opstel (sommige aspekte kry meer fokus as ander). Motiveer antwoord met verwysing na die intrige. Redelike goeie kennis van die werk. Deurmekaar inleiding en gevolgtrekking wat vaagweg probeer fokus op die onderwerp/vraag. Voldoende parafering en geen poging tot skakels nie.
E 40% +	16	Verstaan en probeer die onderwerp, maar argumente/bespreking is gebrekkig en/of ongegrond. Gegerrel, veralgemenings en slaafse herhaling van kennis sonder om dit met die vraag in verband te bring. Motiveer antwoord met verwysing na die plot. Geen poging tot 'n gefokusde inleiding nie en die gevolgtrekking herhaal bloot die vraag. Swak parafering. Geen poging tot skakels nie.
F 30% +	12	Fokus slegs op een aspek van die vraag. Bespreking van elemente is baie yl. Uitdrukking swak, min struktuur. Kennis swak. Geen inleiding of gevolgtrekking nie. Swak parafering. Geen poging tot skakels nie.
FF 20% +	8	Swak. Swak begrip van drama en inhoud. Fokus slegs op een aspek van die vraag. Uitdrukking swak, min struktuur.
G 10% +	4	Erger as FF. Min kennis, geen argument nie. Uitdrukking swak, geen struktuur nie. Geen poging om die vraag te beantwoord nie.
H 0% +	0	Antwoord hou nie verband met die vraag nie. Geen poging om die vraag te beantwoord nie.

40 punte

AFDELING B SUID-AFRIKAANSE TEATER (1960–1994)**VRAAG 2 DRAMAS IN KONTEKS**

In hierdie vraag moet jy na EEN van die volgende dramas verwys:

- *The Island* deur John Kani, Winston Ntshona en Athol Fugard OF
- *You Strike the Woman, You Strike the Rock* deur Vusisiwe Players OF
- *Woza Albert!* deur Percy Mtwa, Mbongeni Ngema en Barney Simon

Let wel: Leerders moet slegs EEN van bostaande tekste kies en al die antwoorde vir hierdie vraag moet op hul gekose teks gegrond word.

2.1 Let wel: die verdeling van punte wat vir die inhoud wat gegee is, toegeken word, moet vloeibaar wees. Die toekenning is bloot 'n riglyn.

Agitprop-teater – die woord is 'n kombinasiewoord van "agitasie" en "propaganda". Dit is politieke propaganda. Dit is 'n uiters verpolitiseerde teater en kan op enige plek opgevoer word en aangepas word om by die gehoor te pas.

Kandidaat verskaf 'n akkurate definisie van Agitprop-teater.	1 punt
Kandidaat verskaf 'n toepaslike voorbeeld uit die drama wat sy/haar definisie duidelik maak.	2 punte

The Island Elke keer as John of Winston die frase "Nyana we Sizwe" sê, is dit 'n leuse wat lede van hul ras omhels en 'n kollektiewe broederskap aanmoedig.

Woza Albert! Mbogeni vertel Percy hoe Morena hulle aangesê het om hul pasboeke weg te gooi, wat die gehoor ook tot aksie aanspoor.

You Strike Sdudla herinner Mampompo en Mambhele daaraan dat "Die pad na vryheid lank is met baie heuwels om te klim!" toe sy hulle herinner aan die vrouens se optog na Pretoria in 1956: "Vrouens het saam opgestaan en hul getalle het soos 'n groot golf in die see gegroei! "

2.2 Nasieners moet antwoorde globaal nasien en enige geldige, gemotiveerde antwoord aanvaar. Hieronder is slegs 'n riglyn.

Kandidaat koppel 'n karakter akkuraat aan spesifieke bedoelings van die dramaturg.	2 punte
Kandidaat beskryf 'n gepaste toneel waarin die karakter die oogmerke van die dramaturg uitdruk.	2 punte
Kandidaat regverdig sy/haar keuse van toneel deur te verduidelik hoe die karakter as 'n politieke spreekbuis optree.	2 punte

Woza Albert! Zuluboy verwoord die dramaturg se ontevredenheid met die uitbuiting van werkers. Die toneel waarin hy 'n loonverhoging van Baas Kom aanvra, dui daarop wanneer hy verduidelik hoe hy nie genoeg geld het om aan sy kinders te stuur nie. Hy beklemtoon die feit dat daar van hom en Bobbejaan verwag word om elke dag duisende bakstene te maak en tog word hulle nie genoeg betaal nie. Sy griewe is dié wat baie swart werkers tydens apartheid gevoel het,

wat lae lone betaal en gedwing is om lang ure te werk. Dit is een van die kwessies wat die dramaturg wil opper en daarteen betoog.

The Island Winston spreek die begeerte van die dramaturg uit dat gevangenes op Robbeneiland respek en waardigheid moet kry omdat hulle gevange geneem is toe hulle opgestaan het vir wat moreel korrek was. Die oomblik toe Winston sy pruik verwyder en die gehoor direk toespreek, onthul hy dat hy sy doel begryp deur te sê: 'Ek gaan nou na my lewende dood, want ek het die dinge geëer waaraan eer behoort'. Sy moet word op hierdie oomblik raakgesien en dit kan geïnterpreteer word as die dramaturg se wens dat diegene wat in die stryd veg, ondanks die risiko's daarmee moet voortgaan.

You Strike Mampompo is 'n karakter wat die probleme ondervind waarvoor vroue wat met mynwerkers getroud is, te staan kom en wat die middele moet vind om finansieel te oorleef terwyl hulle ook na die kinders omsien. 'n Oomblik wat dui op die swaarkry wat vroue ervaar wie se mans ver weg werk, is wanneer sy die verhaal vertel van hoe skaam sy was toe sy haar man in die werkerskoshuis besoek het en seks met hom moes hê met ander werkers in die omgewing. Hierdie oomblik beklemtoon die feit dat gesinne tydens apartheid geskei is, wat besoeke ongereguleerd en ook ongemaklik gemaak het. Die dramaturge wil die ontberinge wat vroue in die gesig staar blootlê, en hierdie toneel illustreer sulke ontberinge.

2.3 Nasieners moet antwoorde globaal nasien. Kandidate kan op meer as een aspek as die ander fokus, in welke geval 'n maksimum van 4 punte aan een aspek toegeken kan word.

Kandidaat maak gepaste stemkeuses en verduidelik hoe stem gebruik kan word om die bedoeling van die karakter in die gekose toneel/oomblik te verbeter.	3 punte
Kandidaat maak toepaslike fisieke keuses en verduidelik hoe lyftaal, gebare, houding en gesigsuitdrukking gebruik kan word om die bedoeling van die karakter in die gekose toneel/oomblik te verbeter.	3 punte

2.4 Nasieners moet antwoorde globaal nasien en moet enige geldige, gemotiveerde antwoord aanvaar. Hieronder is slegs 'n riglyn.

Kandidaat identifiseer die nodige tegnieke van Arm Teater.	3 punte
Kandidaat verwys na toepaslike voorbeelde in die teks om die gebruik van tegnieke van Arm Teater te regverdig.	3 punte

Enkele tegnieke van Arm Teater:

- Die dramas is akteurgerig – afhanklik van die fisieke en vokale vaardighede van die spelers.
- Absolute fisiese en vokale beheer is nodig sodat die totale transformasie van karakters moontlik is.
- Nabye en intieme ruimtes word gebruik en daarom moedig nabyheid intieme verhouding aan.
- Direkte kontak met die gehoor.
- Rou en energiek.
- Funksionele kostuums en multifunksionele rekwisiete.
- Vinnig en kragtig – hulle moet die gehoor op geestelike vlak versteur en hulle nooi om op 'n reis van selfondersoek te gaan.
- "Heilige" akteurs – die akteurs gebruik hul persoonlike hulpbronne om die drama se omgewing te skep.
- Ideofone – akteurs moet hul eie klanke skep.
- Daar word van akteurs verwag om verskillende karakters te speel of teenoorgestelde onsigbare karakters te speel.
- Gebruik van mimiek en dans is nodig.

2.5 2.5.1 Kandidate moet drie geldige elemente noem. 1 punt per geldige element. Hulle kan na dramatiese elemente of opvoeringselemente verwys – nasieners moet oop vir enige moontlikheid wees. Kandidate kan ook na dialoog/taal verwys.

Woza Albert! Hulle maak vryheidsvegters groot om teen apartheid te veg.
Daar is gebruik van sang in die uittreksel.
Daar is gebruik van dans in die uittreksel.
Daar is baie uitroepetekens wat dui op verhoogde emosie.

The Island Winston spreek die gehoor direk toe.
Winston gaan teen die staat as die karakter Antigone.
Hul vertolk die swaarkry van die gevangenes op Robbeneiland.
Daar is baie uitroepetekens, wat op verhoogde emosie dui.

You Strike Daar is gebruik van sang in die uittreksel.
Daar is gebruik gemaak van stokgevegte wat gelyk gestel word aan krag.
Daar is baie uitroepetekens, wat verhoogde emosie aandui.
Hulle praat letterlik oor betoging wanneer daar melding is van optogte na die verskillende tronke.

2.5.2 Hanteer elke antwoord op sy eie meriete. Hierdie vraag is kreatief en vereis persoonlike interpretasie en moet dienooreenkomstig nagesien word. Wat volg is bloot 'n riglyn.

- As regisseur wil 'n mens die gehoor aanhits om tot aksie oor te gaan en meer betrokke te wees.
- Akteurs kan die gehoorruimte betree om die gehoor tot meer aksie te wek.
- Akteurs kan individuele gehoorlede direk toespreek as hulle die vierde muur breek.
- Volume kan toeneem om die spanning op te bou en na 'n hoogtepunt/klimaks te werk.
- Tempo kan ook toeneem om die emosie te verhoog en na 'n klimaks te werk.
- Dans kan toenemend waansinnig raak.

2.5.3 Let wel: die verdeling van punte wat vir inhoud toegeken word, moet vloeibaar wees. Die toekenning dien bloot as 'n riglyn. Sommige kandidate kan die oogmerke breedvoeriger bespreek of die temas in meer besonderhede. Maksimum 6 punte kan vir die een of ander aspek toegeken word. Nasieners moet punte toeken as 'n kandidaat die toneel se uitwerking en ook die dramatiese uitwerking bespreek.

Kandidaat se evaluasie bespreek die dramaturg se oogmerke akkuraat.	4 punte
Kandidaat se evaluasie bespreek die temas akkuraat.	4 punte
Kandidaat bring oogmerke en temas met die slotuittreksel in verband.	2 punte

Algemene oogmerke:

- Die dramas beoog om 'n bewustheid van sosio-politieke probleme te skep.
- Dit lig aktuele kwessies uit.
- Hulle voed gehore op oor probleme in die samelewing.
- Hulle beoog om 'n soort sosiale hervorming te bewerkstellig.
- Die dramas is bedoel om swaar te tref.
- Die dramaturge het beoog dat die gehoor emosioneel met die karakters verbind word, sodat hulle ontroer sou word deur wat hulle gesien het en verandering sou bewerkstellig.

Woza Albert! Temas sentreer om die misbruik van apartheid, die ongeregthede van die apartheidswette, die gebrek aan gelyke geleenthede, uitbuiting van werkers, die ontkenning van die vryheid van spraak en assosiasie, die Christendom vanuit 'n Afrika-perspektief en hoop.

The Island Temas fokus op onmenslike gevangenis toestande op Robbeneiland, wreedheid van tronkbewaarders, rassisme, die hopeloosheid van die gevangenislewe en die apartheidsregime.

You Strike

Temas gaan oor die ervarings van swart vroue en hul rol in die bevrydingstryd, gesinne wat verdeeld is oor permitwette en paswette, ontroue mans, die stryd om te oorleef in apartheid Suid-Afrika, die krag en deursettingsvermoë van vroue in die aangesig van geweld.

AFDELING C SUID-AFRIKAANSE TEATER/FILM (Na 1994)**VRAAG 3 (A) SUID-AFRIKAANSE KONTEMPORÊRE TEATER (Na 1994)**

In hierdie vraag kan jy na EEN OF AL die volgende dramas in jou antwoorde verwys:

- *Tshepang* deur Lara Foot Newton OF/EN
- *Born Naked* deur ZikkaZimba Productions en Hijinks Theatre OF/EN
- *Little Red Riding Hood and the Big, Bad Metaphors* deur Mike van Graan en die Universiteit van Pretoria se Drama departement

3.1 3.1.1 Elke antwoord moet op sy eie meriete hanteer word. Nasieners moet 1 punt per geldige aspek toeken. Die besonderhede hieronder is beslis nie nodig nie, maar is as 'n verwysing ingesluit.

Tshepang:

In 2001 word die verhaal van die verkragting van 'n baba van nege maande in Louisvaleweg gerapporteer, wat internasionaal opslae gemaak het.

Dit was uiters skokkend en het baie mense laat wonder hoe so iets kan gebeur. Pedofilie is iets waarvan ons almal al baie gehoor het, maar hierdie soort enkele, gewelddadige aanval was onbekende gebied. Twee weke later is berig dat 'n vyf maande oue baba in Hillbrow ook verkrag is. Die volgende ses maande het die media oor die een saak na die ander berig, en dit was duidelik dat Suid-Afrika 'n probleem het wat die hoof gebied moet word. Destyds het Lara Foot 'n baba van nege maande gehad, en die gevalle het haar meer as gewoonlik geraak. Sy besluit toe dat sy 'n manier moet vind om die voorvalle te verstaan, veral die een in Louisvaleweg. Meestal probeer ons om ons te desensitiseer en weg te skram van aaklige verhale soos hierdie, maar Lara Foot wou deel wees van die genesing van ons samelewing eerder as om die probleem bloot te vermy.

Born Naked:

Die drama is in 'n samewerkende gees ontwerp en geskep as 'n reaksie op die hedendaagse post-apartheid, postmoderne Suid-Afrika waarin ons verkeer. In 2012 het die regisseur Kirsten Harris gelees van die ontstellende en wrede verhaal van Taphelo Makutle – 'n gay skoonheidskompetisiewenner wat vermoor en erg vermink is in 'n haatmisdaad. Iets in Harris het verander en sy het besef dat wanneer die omstandighede eendag reg is, dit 'n storie is wat vertel moet word. In 2018 het die akteurs en regisseur die drama in die styl van Verset-teater geskep as 'n weiering om die manier waarop die verhaal van Thapelo Makutle vertel is, te aanvaar.

LRRH:

In 2019 was Mike van Graan 'n inwonende kunstenaar by die Universiteit van Pretoria waar hy 'n drama moes skryf oor die Verenigde Nasies se doelwitte vir volhoubare ontwikkeling. Die opdrag het verdere spesifikasies gehad: senior dramastudente in die dramadepartement moes dit opvoer; dit moes soveel as moontlik akteurs insluit – minstens agt – en dit moes 'n maksimum van 60 minute duur. Daar is 17 volhoubare ontwikkelingsdoelwitte – beëindig armoede, geen hongerte nie, verminder ongelykheid, gehalte-onderwys vir almal, bereik geslagsgelykheid, bekamp klimaatsverandering, ens. – met 'n

gesamentlike totaal van 169 teikens. Hy het besluit om 'n werk te vervaardig wat:

1. erken dat nie baie mense van die Volhoubare Ontwikkelingsdoelwitte weet nie sodat die drama 'n werktuig kan wees om bewustheid te skep en as 'n katalisator vir debat dien.
2. sy opvoedkundige rol so dramaties as moontlik nastreef, sodat die drama al 17 doelwitte sal dek – sommige van hulle meer vlugtig as ander – met verskillende toneelstyle wat deur die hele stuk gebruik word om dit interessant te hou vir die gehoor en die regisseur en akteurs toelaat om 'n verskeidenheid teatervorme te verken en daaraan deel te neem.

Alhoewel dit opvoedkundig is, bied dit ook kritiese kommentaar op die doelstellings en hul vermoë om verwesenlik te word. (2)

3.1.2 Nasieners moet holisties na antwoorde kyk en krediet gee vir punte wat goed gemotiveer is. 'n Begrip van Teater as Sosiale Kommentaar word vereis en toepaslike voorbeelde moet met die kandidaat se begrip van hierdie tipe filmrol in verband gebring word.

Kandidaat toon 'n begrip van Teater as Sosiale Kommentaar.	3 punte
Kandidaat verwys na maniere waar die drama met die Teater as Sosiale Kommentaar verbind kan word.	3 punte

Teater as Sosiale Kommentaar:

Drama word alom geprys as 'n positiewe medium om die samelewing te weerspieël. Terwyl drama vermaak, leer en lig dit ook in. Hierdie dramatiese eienskap van drama word deur dramaturge gebruik om konstruktiewe kommentaar te lewer op gebeure in die samelewing en sodoende 'n paar positiewe veranderinge teweeg te bring. Hierdie tipe teater gebruik drama om individue in die samelewing in te lig, op te voed en bewustheid te skep met die oog daarop om hulle bewus te maak van hul verantwoordelikhede as lede van die samelewing wie se plig dit is om die wêreld 'n beter plek te maak.

Tshepang:

- Kommentaar oor die kwessie van kinderverkragting in die samelewing, die invloed van die media, die nalatenskap van apartheid, kwessies oor alkoholisme.

Born Naked:

- Opmerkings oor geslagsgebaseerde geweld, gay uitbeelding, geslags-identiteit, liefde en vriendskap, *othering*, uitdaging van genderbinarisme, geweld teen die LGBTQIA+ -gemeenskap, ras, giftige heteronormatiewe denke.

LRRH:

- Lewer kommentaar op die gevolge van ontwikkeling soos ontbossing, werkloosheid, armoede, ongelikheid, kapitalisme, korrupsie, klimaatsverandering, die behoefte aan Volhoubare Ontwikkelingsdoelwitte.

3.2 3.2.1 Nasieners moet holisties na antwoorde kyk en krediet gee vir goed gemotiveerde punte.

- Die gehoor word ingesluit as 'n agent vir betekenisgewing.
- Hulle ontvangs word erken ten opsigte van die skep van hul eie betekenis uit wat hulle sien.
- Lede van die gehoor sien die opvoering vanuit hul eie verwysingsraamwerk. Aangesien individuele gehoorlede individuele verwysingsraamwerke het, sal die ontvangs van die gehoor verskil.
- Die gehoor kan hul eie gevolgtrekkings maak omdat die kunstenaar nie meer die leidende gesag van die werk is nie.

3.2.2 Let wel: die verdeling van punte wat aan die inhoud toegeken word, moet vloeibaar wees. Wat hieronder volg, is slegs 'n riglyn.

Kandidaat beskryf 'n toneel akkuraat.	2 punte
Kandidaat verduidelik hoe sy/haar gekose toneel een is wat geïnterpreteer kan word.	1 punt

3.2.3 Hanteer elke antwoord op sy eie meriete. Wat volg is bloot 'n riglyn.

Kandidaat identifiseer suksesvol twee verskillende dramatiese style wat in die drama voorkom.	2 punte
Kandidaat verwys akkuraat na die style wat in die drama geïdentifiseer is met voorbeelde uit die teks.	2 punte

3.3 3.3.1 Let wel: die verdeling van punte hieronder wat aan die inhoud toegeken word, moet vloeibaar wees. Die toekenning dien bloot as 'n riglyn. Sommige kandidate verduidelik die toneelskikking of die klank en beligting breedvoeriger. Maksimum 6 punte kan vir die een of ander aspek toegeken word.

Kandidaat identifiseer atmosfeer in die produksie akkuraat.	2 punte
Kandidaat beskryf hoe stelontwerp die atmosfeer verhoog.	4 punte
Kandidaat beskryf hoe die klank en/of beligting die atmosfeer verhoog.	4 punte

Tshepang:

TONEELSKIKKING:

- Bed wat weg van die gehoor kyk, met kombers.
- Onder bed ketel, wasbak.
- Groot hoop sout bo-op 'n diervel.
- Klein huisies met stokkies in dakke.
- Sonbrille op stokke.

Die voorwerpe wat die ruimte vul, is organies of herwin, wat dit 'n baie rustieke en weggegooide gevoel gee. Sout, velle van diere, beddens, huise, bome met sonbrille, Kers-figure, besem, brood. Gerhard Marx se suggestiewe minimale stel verteenwoordig die media deur bome met 'n donker bril wat daaraan hang

en deur bladsye van koerante waardeur die takke gestee is – 'n briljante simbiose van eenvoud en simboliek.

Die simboliese rekwisiete wat op die verhoog versprei is, is soortgelyk aan dié van 'n installasiekunswerk. Die visuele trefkrag van *Tshepang* is teenwoordig op sowel die estetiese as onderbewuste vlak. Die rekwisiete word gebruik om die probleem te beklemtoon deur by te dra tot die visuele trefkrag en die eskalاسie van gebeure. Alhoewel die ruimte gevul is met simboliese rekwisiete, kry ons steeds die gevoel van isolasie en dat die akteurs die hoofelemente in hierdie opvoering is. Soortgelyk aan Grotowski se opvoerings, kan ons sien hoe die akteurs rekwisiete gebruik om hul gevoelens en reaksies op die gebeure te wys.

KLANK:

- Die atmosfeer word beklemtoon deur toepaslike atmosferiese musiek.
- Die voortdurende geluid van Ruth wat sout in velle vryf. Hoe meer ontsteld of emosioneel Ruth raak, hoe meer vryf sy die sout, en verhoog sodoende volume en die dramatiese spanning op die verhoog.

Born Naked:

STEL:

- 'n Teater op die huidige oomblik.
- Die stelontwerp is buigsaam, sodat die karakters tussen die verlede en die huidige oomblik kan beweeg.
- Die verhoog is opgestel met 'n klein reghoekige mobiele platform op wiewe wat met LED-ligte belig is.
- 'n Swart spieëltafel op wiewe en 'n stoel op die verhoog regs versier met rekwisiete en vere.
- 'n Groot ou bruin tas is regs uitmiddelpuntig geplaas.
- Daar is nog 'n spieëltafel en 'n stoel wat van die verhoog af weggestee is en tydens Toneel 2 gehaal word.
- Die kleure, teksture en materiale is sagte en sensuele suggesties van kabaret – baie blinkgoed, glans en vere-boas is sigbaar.

KLANK:

- Musiek is baie belangrik in die produksie.
- Elke liedjie verteenwoordig die emosionele landskap van elke karakter en die reis wat hulle saam onderneem.
- Die musiek verken die teatrale opvoering van die fopdossers se vertonings en kompetisies.
- Vooraf opgestel: *Girls just Wanna Have Fun, LoveGame, Believe, Respect, Heart of Glass, Black Widow, I Wanna Dance with Somebody, I'm Coming out, What's Love Got to Do with it*
- Vertoning: *Cover Girl, Knocking on Heaven's Door, We Are Growing, Weekend Special, I am a Woman, Don't Stop Believing, Vogue, Sissy that Walk, Poker Face, Run the World, Beautiful build up music "Glory", Waterloo, Sana Luma, Don't Go Breaking my Heart, Paradise Road*
- Buiging/Na die vertoning: *I Am what I Am, Ashes, Just Dance, Mad as Hell*

LRRH:**STEL:**

- Die visuele taal op die verhoog skep 'n post-apokaliptiese atmosfeer.
- Dit spreek van 'n wêreld wat nie meer funksioneer nie en wat besig is om te ontbind, verval en gebroke is.
- Dit word oorgedra in al die skroot, rommel en vullis op die stel.
- Gebreekte televisies, rekenaarmonitors, asblikke, bokse en meubels is op die verhoog.
- Die kleure is smerig, mosagtig en beeld vuilheid uit.
- Die gebruik van 'n projektorskerm – nie om die ligging of die inhoud van hierdie tonele oor te dra nie, maar daar is beeldmateriaal van voëls wat in haelstorms sterf, seelewe vasgevang in vullis, orkane, vloedverwoesting.
- Vlaktes met bruin doekmateriaal wat dit bedek, dra die idee van informele nedersettings en armoede oor.

KLANK:

- Baie klankeffekte word deur die kunstenaars self gemaak – ideofone.
- Liedere word deur die kunstenaars gesing en in die agtergrond geneurie.
- Vrolike, besige klubmusiek vir die aërobiese oefening van hul liggame.
- Donderweer- en weerligklanke word gebruik om 'n stormagtige atmosfeer te skep.
- Wolwe wat huil wanneer Redi deur die bos gaan, skep ook 'n atmosfeer van gevaar.
- Temaliedjie van *Law and Order* wat gebruik word om die hoftoneel voor te stel.

(10)

3.3.2 Sien globaal na en aanvaar enige geldige punt, solank hulle goed gemotiveer is, met die kostuumontwerp in verband gebring word en 'n begrip van sosiale kommentaar toon

Kandidaat beskryf die kostuumontwerp van die drama akkuraat.	2 punte
Kandidaat bring geslaagd die kostuumontwerp met die sosiale kommentaar in die drama in verband.	2 punte

Tshepang:

- Kostuums is eenvoudig en funksioneel en verteenwoordig die armoede waarin die karakters leef.
- Simon se skoene lyk verslete en sy algemene voorkoms is onversorg.
- Sy hemp het gate en is nie gestryk nie.
- Ruth dra 'n bed wat met 'n kombers aan haar rug vasgemaak is, dui op die las wat sy ten alle tye dra.
- Ruth is kaalvoet en dra 'n eenvoudige rok wat lyk asof dit 'n geskeurde soom het, wat weer dui op die armoede en hoe sy nie meer omgee vir haar voorkoms nie.

Born Naked:

- Elke karakter se kostuum, grimering en bykomstighede dokumenteer hul reis en transformasie, dit wil sê Sechaba in *Blaq Widow*.
- Die kostuums is 'n verlenging van die karakters en is diep simbolies in die wêreld van *drag* (mans in vroueklere) en die konteks van Suid-Afrikaanse geslagsgebaseerde geweld.
- Die kostuums is kleurvol, dramaties, helder, blink.
- Motiewe kom voor in die herhaling van die rooi lipstiffie en grimeerroetine, die oorhandiging van die hoëhakskoene, die finale beeld van Queen Bling wat haar arms na die hemel op lig om die rooi mantel as bloedrooi engelverke te onthul, met die swart romp met die Suid-Afrikaanse vlagpatroon daaronder.
- Queen Bling/Thapelo se rooi mantel, rok met die Suid-Afrikaanse vlagmotief en die bostuklose bolyf is 'n aangrypende herinnering aan sy identiteit as een van die vele slagoffers van homofobiese geweld in Suid-Afrika. Hy/sy is, in die laaste oomblikke van die drama, dan die verpersoonliking van die drama se titel *Born Naked*, wat die gehoor herinner dat ons onder al die kostuums en grimering almal mense is, en die verskil net in die manier waarop ons kies om ons identiteit in te kleur, lê.

LRRH:

- Die kostuums lyk soos 'n tweede vel van die karakter.
- Hulle is veelsydig en met veelvuldige lae.
- Intrinsiek aan die karakters gekoppel.
- Dit word dikwels gemaak van plastiek en herwinde materiale of geskeurde materiale om die verval en agteruitgang van die omgewing aan te dui.
- Oorwegend dowwe kleure word gebruik.

3.4 Nasieners moet holisties na antwoorde kyk en krediet gee vir goed gemotiveerde punte. Elke antwoord moet op sy eie meriete hanteer word. Hieronder is bloot 'n riglyn.

Kandidaat het doeltreffend lewensduur evalueer en motiveer punte deur hulle met kontemporêre kwessies in verband te bring.	4 punte
Kandidaat verwys na toepaslike oomblikke in die drama om sy/haar punt te ondersteun.	4 punte

Tshepang:

- *Tshepang* is 'n Suid-Afrikaanse teks en handel oor kwessies wat op Suid-Afrika betrekking het. Dit is belangrik dat leerlinge blootgestel word aan plaaslike tekste en kwessies ondersoek wat aktueel is in ons eie samelewing.
- Die temas in *Tshepang* – verkragting van kinders, dwelmmisbruik, armoede en gesinsgeweld – is probleme wat vandag in Suid-Afrika bestaan en is dus uiters relevant. Alhoewel die drama angswekkend en ontstellend is, moet die jeug van vandag bewus gemaak word van hierdie probleme in die hoop dat dit deel kan wees van die genesing van ons samelewing.
- *Tshepang* moedig vraery aan, spesifiek die vraag wie blameer moet word. Dit is belangrik om te vorder as 'n samelewing. Die drama bevorder objektiewe redenering sowel as nadenke.

Born Naked:

- Ongelukkig duur haatmisdade in Suid-Afrika voort, en Suid-Afrikaners vergeet dikwels die name en gesigte van diegene wat gely het wanneer mediahuise na die volgende nuusopskrif aanbeweeg. *Born Naked* is 'n viering van vreemde gemeenskappe en dit is belangrik dat ons nie die name en gesigte van diegene wat gely het, moet vergeet nie. Ons sal dit altyd moet doen om as 'n nasie te genees.
- Die drama stel gehore in staat om hul geheue van die wrede geweld van Thapelo se dood na een te skuif waar die fokus val op die bydrae wat hy en ander slagoffers van haatmisdade tot die wêreld rondom hulle gelewer het.
- Die temas van geslagsgebaseerde geweld, gay voorstelling, geslagsidentiteit, liefde en vriendskap, *othering*, uitdaging van gender-binarisme, geweld teen die LGBTQIA+ -gemeenskap, ras en giftige heteronormatiewe denke is uitdagend en verg belangrike debat. Dit is onderwerpe wat vandag baie relevant is en vir baie lank so sal bly.

LRRH:

- Ongelukkig is kwessies soos wêreldhonger, gelykheid in onderwys, besoedeling, ontbossing, korrupsie, klimaatsverandering, iets wat ons nog baie lank in die gesig sal staar. Dit is probleme wat nie maklik of vinnig opgelos kan word nie, en daarom sal hierdie drama nog baie jare van toepassing wees.
- Die Volhoubare Ontwikkelingsdoelwitte is langtermyn doelwitte wat baie jare sal neem om te bereik, daarom sal hierdie drama as 'n herinnering dien van die noodsaaklikheid om aan die doelwitte te bly werk.
- Die drama is baie insiggewend en toekomstige generasies sal ook oor hierdie groot kwessies opgevoed moet word. Dit is nie net van belang vir Suid-Afrika nie, maar ook vir die hele wêreld.

AFDELING C SUID-AFRIKAANSE TEATER/FILM (Na 1994)**VRAAG 3 (B) SUID-AFRIKAANSE KONTEMPORÊRE FILM (Na 1994)**

In hierdie vraag kan jy na EEN OF AL die volgende films in jou antwoord verwys:

- *District 9* onder regie van Neill Blomkamp OF/EN
- *Tsotsi* onder regie van Gavin Hood OF/EN
- *Ellen, The Ellen Pakkies Story* onder regie van Daryne Joshua

3.1 3.1.1 Elke antwoord moet op sy eie meriete hanteer word. Nasieners ken 1 punt per geldige antwoord toe. Die besonderhede hieronder is beslis nie nodig nie, maar word as 'n verwysing ingesluit.

Tsotsi:

Die film is 'n verwerking van 'n roman van Athol Fugard wat in die 1960's geskryf is, maar eers in die 1980's gepubliseer is. Hood het Athol Fugard se roman gelees kort nadat dit uitgekom het. Hy hou van die boek, maar aangesien hy nog 'n student was, het hy dit nie oorweeg om daarvan 'n film te maak nie. Maar meer as 'n dekade later het iemand Hood genader om Fugard se roman na die skerm te bring, en Hood het die kans aangegryp. Die kombinasie van universele temas – verlossing, selfontdekking, mondigwording en vergifnis en selfvergifnis – met 'n baie spesifieke Suid-Afrikaanse ligging en die vermoë om met 'n baie Suid-Afrikaanse energie te werk, was baie aantreklik.

In 'n onderhoud het Hood gesê: "Ek dink dat kwessies oor verlossing en vergifnis temas en idees is waarmee Suid-Afrikaners meer as byna enige iemand anders geworstel het en waarmee hulle suksesvol geworstel het, dink aan die werk wat Desmond Tutu en die Waarheids-en-Versoeningskommissie gedoen het. Ek dink om na te dink oor wat dit beteken om vergifnis te soek – en daar is 'n geweldige vermoë in mense om te vergewe, mits hulle opreg verskoning wil vra – is iets waarmee Suid-Afrikaners besig is. En in 'n sekere sin is dit wat vir my aanloklik van die film is dat dit 'n verhaal is oor 'n jong persoon wat 'n paar verskriklike dinge doen, maar aan die ander kant, as ons hom leer ken en verstaan waar hy vandaan kom, vind ons dat hy soos enige jong persoon in die wêreld is en baie basiese dinge nodig het soos liefde en verbintenis met ander." Die film handel oor bendegeweld, misdaad en armoede.

District 9:

Die film is aangepas uit die regisseur Neill Blomkamp se kortfilm in 2006, *Alive in Joburg*, en is ontwikkel nadat hy en Peter Jackson saamgewerk het aan 'n hoofprentlengte-verwerking van die HALO-reeks videospeletjies. Die film huldig 'n ander film wat 'n kopie van 'n kopie van 'n kopie is. *The Fly* vertel die verhaal van 'n eksentrieke wetenskaplike wat, nadat een van sy eksperimente verkeerd loop, stadig verander in 'n vlieghibridiese wese. Die film uit 1986 is 'n eksemplaar van die 1958-film wat losweg gebaseer is op 'n kortverhaal van George Langelaan. *District 9* is sosiale kommentaar op die Apartheidstelsel in Suid-Afrika deur die skyndokumentêre styl te gebruik om die idee van Apartheid te bespot. Die omgewing van *District 9* is geïnspireer deur historiese gebeure gedurende die apartheidstydperk, veral met verwysing na Distrik Ses, 'n binnestadse woonbuurt in Kaapstad, wat in 1966 deur die

regering tot 'n "slegs blankes"-gebied verklaar is. Die film verwys ook na kontemporêre uitsettings en gedwonge verskuiwings na voorstedelike ghetto's in Suid-Afrika ná apartheid, sowel as die weerstand van sy inwoners.

Ellen: The Ellen Pakkies Story:

Ellen Pakkies, inwoner van Lavender Hill, het in 2007 wêreldwyd opslae gemaak oor die moord op haar dwelmverslaafde seun, Abie. Haar verhaal word oorvertel in die film *Ellen: The Ellen Pakkies Story*. Die biografiese drama onthul die waarheid agter Ellen se genademoord, wat volgens haar nie net weens haar liefde vir Abie nie (omdat hy besig was om homself dood te maak), maar ook om haarself te beskerm, gepleeg is: Ellen was bang dat hy in sy tik-aangewakkerde woede haar sou verkrag. Die verhaal het die vervaardiger Daryne Joshua geboei en hy het aan die skryf van die draaiboek begin werk. Uit vrees dat hy nie genoeg "essensie" sou kry nie, het Daryne Joshua die ware Ellen geraadpleeg. In 'n onderhoud op ENCA het Joshua die volgende gesê: "Ons het begin met die bron – met Ellen – en Ellen het haar heeltemal oopgestel vir ons, ons kon dus maande lank net by haar sit en stories deel en uitvind wat tot die situasie gelei het. Deur volle toegang tot haar te hê, het ons gehelp om iets so na aan die waarheid te vind as wat ons kon kry ... Die punt van die film was nie om aan u iets aan te bied – daar is geen gedwonge boodskap nie – dit was nie soos propaganda nie; ons wou net die storie so na as moontlik aan wat gebeur het vertel, want die eintlike probleem was dat die meeste media rondom Ellen [in 2007] tot hoofopskrifte gereduseer is – "Moeder op Kaapse Vlakte vermoor seun" – en ons werk was net om daardie raaisel te ontrafel en hoe mense: dit is die omstandighede wat daartoe gelei het, sodat daar 'n beter begrip is van wat daar [die Kaapse Vlakte] aangaan.

3.1.2 Nasieners moet holisties na antwoorde kyk en krediet gee vir goed gemotiveerde punte. 'n Begrip van die Film as Sosiale Kommentaar is nodig, en relevante voorbeelde moet gekoppel word aan die kandidaat se begrip van hierdie film se rol.

Kandidaat toon 'n begrip van die Film as Sosiale Kommentaar.	3 punte
Kandidaat verwys na maniere hoe die drama met Film as Sosiale Kommentaar verbind kan word.	3 punte

Film as Sosiale Kommentaar:

Film word alom geprys as 'n positiewe medium om die samelewing te weerspieël. Terwyl film vermaak, leer en lig dit ook in. Hierdie kragtige eienskap van die film word deur regisseurs gebruik om konstruktiewe kommentaar te lewer op gebeure in die samelewing en sodoende 'n paar positiewe veranderinge te bewerkstellig. Hierdie tipe film lig in, onderrig en wek die bewustheid van individue in die samelewing met die oog daarop om hulle bewus te maak van hul verantwoordelikhede as lede van die samelewing wie se plig dit is om van die wêreld 'n beter plek te maak.

Tsotsi:

- Kommentaar oor bendegeweld in misdaad, die ongelykheid tussen armoedige townships in Suid-Afrika en welgestelde voorstede, manlikheid, die nalatenskap van apartheid.

District 9:

- Opmerkings oor apartheid/rassisme en xenofobie in die vorm van spesiesisme. 'n Onderliggende tema in *District 9* is die staat se afhanklikheid van multinasionale ondernemings (wie se aanspreeklikheid onduidelik is en waarvan die belange nie noodwendig ooreenstem met demokratiese beginsels nie) as 'n vorm van regeringsbefondsde afdwinging. Aangesien MNU die tipe korporasie verteenwoordig wat met regerings saamwerk, beeld die negatiewe uitbeelding van MNU in die film die gevare uit van die uitkontraktering van militêre en burokrasieë aan private kontrakteurs.

Ellen: The Ellen Pakkies Story

- Lewer kommentaar oor hoe maklik dit is om iemand te oordeel sonder om regtig die redes agter die feite te ken, hoe die samelewing nie daarin slaag om persone wat by verslaafdes woon of selfs die verslaafdes self voldoende te beskerm nie. Die film lewer ook kommentaar op die gesinseenheid, gemeenskapstrukture en dwelmverslawing.

3.2 3.2.1 **Nasieners moet holisties na antwoorde kyk en krediet vir goed gemotiveerde punte gee.**

- Die kyker word ingesluit as 'n agent vir betekenisgewing.
- Hulle ontvangs word erken ten opsigte van die skep van hul eie betekenis van dit wat hulle sien.
- Kykers kyk na die produksie vanuit hul eie verwysingsraamwerk. Aangesien individuele kykers individuele verwysingsraamwerke het, sal die kykers se ontvangs van mekaar verskil.
- Die kykers kan hul eie gevolgtrekkings maak, aangesien die regisseur nie meer die leidende gesag van die werk is nie.

3.2.2 **Let wel: die verdeling van punte wat vir die inhoud toegeken word, moet vloeibaar wees. Wat hieronder volg, is bloot 'n riglyn.**

Kandidaat beskryf toneel akkuraat.	2 punte
Kandidaat verduidelik hoe die gekose toneel een is wat openlik geïnterpreteer kan word.	1 punt

3.2.3 **Hanteer elke antwoord op eie meriete.**

Kandidaat identifiseer geslaagd twee verskillende style wat in die film voorkom.	2 punte
Kandidaat verwys geslaagd na die style wat hy/sy in die film geïdentifiseer het met voorbeelde uit die produksie.	2 punte

- 3.3 3.3.1 **Let wel: die verdeling van punte wat aan die inhoud toegeken word, moet vloeiend wees. Die toekenning dien slegs om jou te lei. Sommige kandidate kan die landskapontwerp in meer besonderhede of die klank en/of beligting in meer besonderhede verduidelik. Daar kan maksimum 6 punte vir beide aspekte toegeken word.**

Kandidaat identifiseer akkuraat die atmosfeer van die produksie.	2 punte
Kandidaat beskryf hoe landskapontwerp die atmosfeer verhoog.	4 punte
Kandidaat beskryf hoe die klank en/of beligting die atmosfeer verhoog.	4 punte

Tsotsi:

LANDSKAPONTWERP:

Die film kyk na twee verskillende kontekste in Suid-Afrika. Ons sien die armoede-geteisterde swart kultuur van die townships teenoor die meer gegoede voorstede. Die dorp is rooi, oranje en bruin; die stad is grys en blou. Die meeste tonele speel in die nag of in 'n rooskleurige gloed van vroegoggend of vroeë aand af. Die warm goue kleure van die township wys dat daar ook in armoede 'n lewendige gemeenskap is. Omdat 'n groot deel van die film township-lewe uitbeeld, bevat die landskap hutte/goedkoop behuising, mense wat in toue staan vir water, rook wat uit huise borrel. Die atmosfeer kan geïnterpreteer word as gevaarlik, gewelddadig en wisselvallig. Die township word filmies gereduseer tot verval en dood, informaliteit en tydelikheid. Die huise is van blik en baksteen gebou. Filmvoorstellings van die dorp word gekenmerk deur lukrake argitektuur en die gebrek aan formele stedelike beplanning. Die stadsruimtes, visueel gebou as wit ruimtes, is georden, skoon, ontwikkel, lig, roosteragtig en geposisioneer as totaal stedelik. Tsotsi se hut toon armoede, Miriam se hut toon warmte, die Dube's toon rykdom, die treinstasie toon koue vervreemding en gebrek aan persoonlikheid. Elkeen word geskep deur kleur, rekwisiete en die algehele mise-en-scène. Daar is 'n verskil tussen die styl van Tsotsi se hut en Miriam s'n. Tsotsi se hut toon misdaad en armoede. Dit is donker, onnet en vir baba David is dit gevaarlik en nie êrens waar hy moet wees nie. Miriam se hut is egter helder, skoon en die kinders daar is veilig. Die gebruik van lig is die belangrikste; in Tsotsi se hut is daar minimale natuurlike lig, wat die toneel donker en koud laat voel. In Miriam se hut is die lig helder, warm en baie egaliger, met min gebiede in donker skaduwees. Dit verteenwoordig lig en positiwiteit, sigbaar in die gebruik van die bewertjie wat van gebreekte glas gemaak is en aan die plafon hang. Die bewertjie wat van roes gemaak is, is 'n simbool van Tsotsi se uitkyk en hartseer.

KLANK:

Die Kwaito-klankbaan in die film weerspieël die lewenstyl van die mense wat in die townships woon. Kwaito is 'n suiwer Suid-Afrikaanse musiekgenre en die antwoord op Amerikaanse Hip-Hop. Aangesien "Kwaito" 'n baie moderne en byderwetse tipe musiek is, kan die luisteraar aanvaar dat die musiek gebruik word om egtheid te skep. Die musiek het 'n narratiewe funksie in die film, aangesien dit kommentaar lewer op die rampokkereienskappe van sommige karakters en hul verhale. Die musiek dra by tot die atmosfeer van gevaar en geweld.

District 9:

LANDSKAPONTWERP:

District 9 skep 'n stad van vrees en verskrikking, maar nie net in die "senuweeagtige" middestad nie, maar ook in die informele nedersettings. Die film maak gebruik van regte beelde van informele nedersettings, teenoor lugbeelde oor die SSG van Johannesburg. Die gebruik van werklike plekke in die stad, om die toneel te skep, dra by tot die gevoel van werklikheid in die film, veral deur die vuil en ongemaklike ruimtes van die informele nedersettings te wys. Die dorp word in sy harde werklikheid vertoon en word op geen manier verromantiseer nie. Die verroeste, afgeleefde landskapontwerp waarin die karakters van die "grieselrige garnale" bestaan, dui op 'n omgewing van verwaarlosing en verval. Daar is geen gevoel van groenigheid nie en die hele landskapontwerp word 'n simbool van hoe die mens die "grieselrige garnale" behandel; die analogie tussen die mens en die garnale eggo die dae van apartheid; waar diskriminasie en aaklige behandeling van anderskleuriges ingebou is in die landswette. Die landskapontwerp is versprei as 'n sterk herinnering aan ons verwaarlosing van die omgewing; hoe miljoene mense nog steeds in armoede leef sonder lopende water, geen elektrisiteit en ordentlike sanitasie nie. Dit dui op 'n post-apokaliptiese wêreld waarin die mensdom die vreemdelinge in gevangenisagtige plekke aangehou het en gevolglik veg vir hul lewens in 'n vasgevangene vyandige omgewing met min of geen hulpbronne nie.

Al die tonele wat in die kantore geskiet is, het goeie beligting met 'n sagte ligkwaliteit, wat die skaduwees sagter maak en die publiek onbedreig laat voel deur die mense. Wanneer die mense egter aan boord die ruimteskip is, is die lig baie laag en daar is hoofsaaklik skaduwees, wat dit moeilik maak om te sien wat aangaan en ook spanning opbou, want ons weet nie wat om aan boord van die skip te verwag nie.

KLANK:

In breë trekke is Shorter se partituur 'n drie-rigting-amalgaam van 'n redelike groot simfonieorkes, 'n swaar dosis elektroniese effekte en perkussie-lusse, en 'n manlike Afrika-sanger. Die idee agter die partituur is dat dit 'n musikale voorstelling is van drie wêreldes wat bots – die orkes en lewende instrumente wat die mensdom verteenwoordig, elektronika en gesintetiseerde elemente vir die vreemdelinge, en die sang wat die geografiese ligging verteenwoordig. Die sintetiseerder se klank is meestal lig en strelend en bied 'n soliede, amper droomagtige tekstuurbasis waarop die res van die musiek gebou is. Die prominente Afrika-stemme in aanwysings soos die opening "District 9", en later in die geheimsinnige "A lot of Secrets" en die beslissende "Prawnkus" is sterk en waardig, en dit eggo die musiek van die ou Soweto-townships wat die film allegories voorstel, en die film duidelik anker. Die orkesteksture, wat tydens die einde van "District 9" en elders dwarsdeur die partituur kragtig verskyn, gebruik uitstekende snaarlopies, skor koperakkoorde, en breek soms uit in volledige aksieritmes in gidsnote soos "I Want that Arm" en die geweldig opwindende "Exosuit". Sommige van die aksie- en spanningsoomblikke bevat ook stamtromme en 'n paar etniese snaarinstrumente wat perkussies gebruik, wat 'n mate van eksotisme en mistiek toevoeg tot gidsnote soos "Back to D9" en die kinetiese "Wikus is still running".

*Ellen: The Ellen Pakkies Story:***LANDSKAPONTWERP:**

Ongeveer 90 persent van die werklike plekke waar die tragedie plaasgevind het, is gebruik om die film te verfilm. Dit sluit in die Pakkies se huis in Lavender Hill, die polisiekantoor in Steenberg waar sy aangehou is, die Pollsmoor-gevangenis waar sy ook 'n paar weke aangehou is en die landdroshof in Wynberg waar haar hofsak plaasgevind het. Die behandeling is eerlik, eg en pretensieloos en gee ons die indruk van regte karakters met 'n groot begrip van die omgewing en kultuur. Die produksie-ontwerp en -liggings is outentiek tot die punt dat dit die grens tussen werklikheid en illusie verdof – wat die agtergrond 'n kragtige dokumentêre realisme gee.

"Waarheid, natuurlikheid en egtheid was dinge waarna ek gestreef het. Ek wou hê dat daar 'n werklikheid aan die film moes wees. My missie as filmmaker van die Kaapse Vlakte sal altyd wees om diegene in die gehoor wat nog nooit daar 'n voet gesit het nie, 'n waarheidsgetroue ervaring te gee. Tweedens, vir diegene wat tans daar woon en daarvandaan kom, wil ek graag 'n spieël van hul werklikheid ophou en hulle laat voel dat die film 'n opregte hantering van hul omgewing en omstandighede bied," sê Joshua. "Ons het in die kamer geskiet waar Ellen haar seun Abie vermoor het. Die atmosfeer was angswekkend, grillerig en plegtig."

KLANK:

Klank is ook gebruik om die film in realisme te anker deur die omgewingsklank by Lavender Hill te gebruik, terwyl die partituur vir die grootste deel van die film klassiek en subtiel is. Die klankbaan, veral die temalied, is rou en spookagtig en dra by tot die emosionele atmosfeer van die film. Die gebruik van lewendige musikante wat viool, altviool, tjello, fluit en kitaar speel, is met virtuele instrumente vermeng. Die fluitsolo's in baie van die stukke dra by tot die spookagtige realisme.

3.3.2 **Sien globaal na en aanvaar enige geldige punte, solank hulle goed gemotiveer is, met die kostuumontwerp verband hou en 'n begrip van die sosiale kommentaar toon.**

Kandidaat beskryf akkuraat die kostuumontwerp in die film.	2 punte
Kandidaat bring geslaagd die kostuumontwerp met die sosiale kommentaar van die film in verband.	2 punte

Tsotsi:

- Boston dra 'n bril wat daarop dui dat hy meer opgevoed as die ander is.
- Butcher dra 'n leerbaadjie, het 'n oorbel in sy oor en ringe aan sy vingers.
- Aap is 'n lywiger man in 'n oorpak.
- Ons sien ook Tsotsi se klere; 'n leerbaadjie en 'n "hoody"; items van bendekultuur en misdaad. Ten slotte dra Tsotsi rooi wat 'n simbool van gevaar is, wat daarop dui dat Tsotsi nie iemand is wat gedwarsboom moet word nie.
- Die pienk van Miriam se bloes is ook opmerklik, aangesien dit gebruik word in teenstelling met die donkerder en meer neutrale kleure in die toneel.

- Fela is 'n voorbeeld van 'n suksesvolle bendelid ten opsigte van geld. Hy is spoggerig in sy kostumering – die enigste karakter wat 'n snyerspak dra. Hy het 'n goue halssnoer en is goed versorg, wat 'n hoër status in die bendewêreld aandui.

District 9:

- Wikus dra 'n swart broek, 'n wit toeknoop-kortmouhemp met 'n das en 'n moulose trui.
- Soms dra hy 'n koeëlvaste MNU baadjie en 'n anorak met 'n kappie oor hierdie klere.
- Wanneer Wikus se transformasie begin, verloor hy 'n paar van sy vingernaels en dan ervaar hy haarverlies.
- Later vorm hy 'n swempoot aan sy linkerarm – gedoen met protese.
- Onderhoudvoerders dra kontemporêre klere.
- Privaat sekuriteitsdrag word ook deur huursoldate van die MNU gebruik.
- Die produksie het uiteindelik met alle CG bo-aardse wesens geëindig, eerder as om 'n half-prostetiese baster te probeer uitvoer.
- Die ruimtewesens moes mensagtig wees met 'n insekinvloed. Hulle moet helderkleurig wees en 'n skeletlyf hê.
- Hulle het almal 'n tentakel-snor wat op hul mond ry, dus vertrou jy op hul oë. Hulle is soos sprinkaanoë.
- Die voorkoms van die ruimtewesens met sy eksoskelet-skaaldier-hibried en krapagtige skulpe, moes aanvanklik 'n gevoel van afkeer by die kykers wek, maar namate die verhaal vorder, was die gehoor veronderstel om simpatie te hê met hierdie wesens wat sulke menslike emosies en eienskappe het.
- Blomkamp het kriteria opgestel vir die ontwerp van die ruimtewesens. Hy wou hê dat die spesie insekagtig, maar ook tweevoetig moes wees. Die regisseur wou hê dat die gehoor met die ruimtewesens aansluiting moet vind.

Ellen: The Ellen Pakkies Story:

- Die kostuum en grimering in die drama weerspieël die sosio-ekonomiese status van die karakters.
- Die verslete konserwatiewe pienk nagrok van Ellen weerspieël 'n hardwerkende vrou, konserwatief en gewoon.
- Daar is 'n skrilte kontras met haar seun wie se kostuums sy geleidelike verbroekeling in die wêreld van verslawing en dwelms weerspieël.
- Sy eens skoon, jeugdige voorkoms word vuil en onversorg – dit word getoon deur die gebruik van grimering – 'n skoon jeugdige gesig verander in 'n afgeremde persoon met donker kringe om sy oë as gevolg van pyn en marteling.
- Grimering en kostuum weerspieël ook Ellen se reis nadat sy haar seun vermoor het en opgesluit en gekwel word deur wat sy gedoen het.
- Die skoon, goed geklede, netjiese huiswerker verander in 'n emosioneel gekwelde vrou wat nie meer die tyd gebruik om na haarself te kyk nie – geen grimering nie met donker kringe onder haar oë.

3.4 Nasieners moet holisties na antwoorde kyk en krediet vir goed gemotiveerde punte gee. Elke antwoord moet op eie meriete hanteer word. Hieronder is bloot 'n riglyn.

Kandidaat evalueer lewensduur akkuraat en motiveer punte deur dit met kontemporêre kwessies in verband te bring.	4 punte
Kandidaat verwys na toepaslike oomblikke in die film om sy/haar punte te ondersteun.	4 punte

Tsotsi:

- *Tsotsi* bied 'n ryk stimulus vir besprekings oor manlikheid, armoede en misdaad, en die uitdagings wat Suid-Afrika na apartheid in die gesig staar.
- Die moord op 'n man op die trein vroeg in die film, is presies die soort misdaad wat tans die Suid-Afrikaanse samelewing terroriseer en word noukeurig in die film vasgelê en herskep.
- Die film gee ook 'n volledige uiteensetting van die desperate sosiale omstandighede in die plakkerskampe waar die bendeledede woon, waarin inwoners op minder as 'n dollar per dag oorleef, en daagliks besorg is oor genoeg kos vir hul gesinne, die veiligheid van hul kinders, of die voortdurende gevaar om deur die geweld rondom hulle opgesweepte te word.
- *Tsotsi* kan gesien word as 'n positiewe film, met 'n boodskap van verlossing, en onthul dat townships nie bloot plekke van wanhoop is nie, maar gemeenskappe waar armoede nie die moontlikheid om die regte ding te doen, uitsluit nie. Hierdie inspirerende tipe boodskap sal altyd relevant wees.

District 9:

- *District 9* was 'n kritiese film toe dit uitgekom het, en dit is vandag nog. In werklikheid het die immigrasieprobleem baie toegeneem, *District 9* is waarskynlik belangriker as ooit tevore.
- Media soos films het 'n ongelooflike krag om die probleme wat ons in die gesig staar, weer te gee. Dit kan moeilik wees om na te kyk, maar om dit deur die lens van 'n wetenskapfiksiefilm te beskou, maak dit meer verstaanbaar.
- *District 9* is 'n uitstekende voorbeeld van sosiale kommentaar op die apartheidstelsel in Suid-Afrika deur die skyndokumentêre styl te gebruik om die idee van apartheid te bespot. Deur middel van speelsheid om ernstige probleme onder die loep te neem, lewer die film kommentaar op die huidige gebeure soos xenofobie en rassediskriminasie.
- *District 9* bevat baie elemente wat dien as 'n herinnering aan die pynlike verlede van Suid-Afrika – gedwonge verwyderings was een so 'n element. Ons moet aan hierdie wreedhede van ons verlede herinner word, sodat ons dit nie herhaal nie.

Ellen: The Ellen Pakkies Story:

- Die film is 'n weerspieëling van hoe dwelms die gemeenskappe waarin dit die hoofinkomste is vir baie gesinne, verder vernietig, en 'n hanteringsmeganisme en ontsnap uit die harde werklikheid waarin hulle leef. Dit is 'n kwessie wat ongelukkig nog baie jare 'n probleem sal wees. Die Kaapse Vlakte is steeds vasgevang in bendegegeweld en dwelmoorloë.
- Ons sal altyd herinner moet word aan hoe sekere gemeenskappe arm is en geen ander opsie het as om die bese kringloop van armoede, misbruik en afhanklikheid van middels voort te sit nie.
- Die film dien as 'n waarskuwing vir ons oor wat gebeur as die stelsel mense in die steek laat.
- Menslike tragedie sal die kykers altyd interesseer, en hierdie film, gebaseer op ware gebeure, sal nog baie jare die belangstelling van kykers hou.

Totaal: 120 punte